

je to res in zakaj, ker z zračenjem bi vendar nekoliko hladil svojo klet? (M. K. v Š.)

Odgovor: Ljudje pri Vas trdijo prav, pa tudi ne. Nepravilno prezračevanje škoduje, pravilno pa koristi, obdrži klet hladno in tudi vinu le hasni. Pri prezračevanju kleti se mnogokaj zakrivi. Namen je le, da klet ohranimo hladno in suho, večkrat se pa vsled občne zmote baš nasprotno doseže, klet postane namreč topla in mokra. Hladilni prostor se sme le tedaj prezračevati, kadar je vnanji zrak hladnejši ali vsaj ne mnogo toplejši nego notranji. Kolikor gorkejši je zrak, toliko več vlage ima v sebi, in čim mrzlejši postane, tem bolj se vlaga zgosti in sesede. Če hladilno klet gorkega dne prezračujemo, zdi se nam vnanji zrak, dokler vleče v klet, hladen, a kadar jo napolni, shladi ga še le notranji zrak, s katerim se pomeša, prav do dobra, vlaga se zgosti, sesede, in kmalu teče po stenah, klet postane zaradi tega vlažna in kmalu tudi zaduhla. Da to prepričamo, moramo okna le po noči odpirati in sicer, kolikor mogoče, pozno. Ni se bati, da je ponočni zrak škodljiv, ravno tako čist je kakor opoludanski in mnogo bolj suh. Predno vzide solnce, moramo okna zapreti in po dnevi naj bodo zaprta in zagrnena. Če je zrak v kleti vlažen, lahko ga usušimo, če ravno kuhanega apna v odprti posodi vanjo postavimo, kajti tako apno močno na se vleče vlago.

Vprašanje 129. Kako se dado kravi odpraviti gobe na vimenu in sesku? (P. Ž. v L.)

Odgovor: Bolezen, katero imenujete gobe, skoraj so gotovo bradovice. Bradovice je lahko odpraviti. Majhne, tako rekoč na reclji viseče, podveži s trojno ali četvorno povoščeno nitjo, katero močno zadrgni bradovici pri dnu. Podvezana bradovica otrpne in odpade v malo dneh; če ne, podveži jo iz novega. Bradovice, ki se ne dado podvezati, morajo se izrezati. To pa stori skrbno, da ne ostane nič bradovice, rano pa izžgi z razbeljenim železom ali pa s peklenskim kamenjem. Najbolje opravi to delo živinozdravnik. Ako so bradovice take in na takem mestu, da jih nemoreš niti izžgati niti izrezati, pa rabi razjedljive kisline, na pr. močno solitarjevo kislino. Te kisline kanj vsak dan po eno kapljico na bradovico, in sicer toliko dni, dokler ne odpade. Pri tem delu pa pazi sebe in živine, ker je kislina zelo razjedljiva.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

174.

Postanek rože. Rožna voda in rožno olje v Bolgarskeji.

Poznati učenjak in potnik Fr. Kapitz, ki je prepotoval in zvesto popisal bolgarsko zemljo, ne more dosti pohvaliti divnih rožnih dolin. Kedar se je pomikal

proti Kazanliku, pripoveda nam v svojem potopisu, pridružile so se mu cele karavane mezgov z velikimi košarami. Te košare so bile polne prekrasnih rož, od katerih je bil zrak z močnim rožnim duhom navzet. V karavani je šlo tudi mnogo deklet tako čisto, jednostavno in ukusno oblečenih, da se je vse skup prav lepo podajalo. Tudi dekleta so bile z rožami nalepotičene, in palice, ki so jih v rokah držale, bile so z rožami ovite. Taka čarobna slika nenavadno prime tujca, zato nam je razumljivo, kedar čitamo, s katerim zanosom znani Moltke popisuje rožno polje okoli Kozanlika, kjer na milijone rožnih popkov svoje glavice odpira. „Te cvetlice se ne goje tu kakor pri nas v loncih,“ pravi Moltke, „temveč se sade po polju in po brazdah kakor krompir. Človek si ne more kaj milejšega pomisliti od takega rožnega polja. Kedar bi slikar kaj takega naslikal, ugovarjali bi mu, češ, da pretirava.“

V samej dolini kazanliškeji je do 42 vasij, katere se bavijo s kuhanjem rožnega olja. Na leto dobivajo po 850 $\frac{h}{g}$ olja. Po ostalih krajih Bolgarske je še do 80 vasij, katere tudi kuhajo rožno olje, a ne dobivajo več kot po 800 $\frac{h}{g}$ rožnega olja na leto. No vsako leto ni ugodno rožam. Kolika morajo biti ta rožna polja, razumeti hočemo, če pomislimo, da za eden $\frac{h}{g}$ olja treba 3000 do 3200 $\frac{h}{g}$ rož, in zato stane na mestu 1 $\frac{h}{g}$ rožnega olja okoli 500 gld.

Tri so poglavite rože, s katerih v Bolgarskeji rožno olje kuhajo. Cvetje jim obirajo majnika. Mnogi kmetje sami svoje rože pokuhajo, drugi jih prodajo v mesto podjetnikom. V največji ceni so rože, katere rasto po krajnih obronkih Balkanu, ker imajo še enkrat toliko olja v sebi, kakor one, katere po dolinah rasto, in je to olje tudi boljše in duhtečejše. Za navadno trgovino mešajo vedno olje od gorskih z oljem dolinskih rož. Pa tudi tako čisto rožno olje se redko kedaj v trgovini dobiva. Pridodajajo mu druga cenejša duhteča olja, in da se ta prevara spozna, treba je več potov znanstvenega preiskavanja.

Mnogi kraj pod Balkanom je dobil v roži izvir svojemu blagostanju. Turško gospodstvo je vzdignilo tu vzgoj rož, ali pozneje ga je malone tudi uničilo. Udarilo je velik davek na te prihodke kmetove, in to ga je tako tlačilo, da je začel mesto rož sejati koruzo in drugo tako. Ali napočili so lepši dnevi. Najnovejša povest nam priča, kako se je tu godilo. Pesnik je zapel:

„Na Balkanu Rus se bije
Za braću si, za Slovjene,
Od krvi mu ruže cvatu,
Poljane su sve crljene;
Za slobodu i krst sveti
Rus se bije, grne mrieti.“

Pogledite! Na poljanah s krvjo rusko politih, proizveli so Bolgari novo vrsto rož črne barve. To vrsto rož je nazvala Evropa — „nehvaležnost.“

Kobilica selka.

Kdo še ni slišal ali čital o požrešnih kobilicah? Po naših krajih jih je malo, kakor da tu ni ugodno mesto, da bi se mogle razmnožiti. Hvalo Bogu, da je tako. Po južnih krajih evropskih pa je druga, tam se kedaj tako pomnože, da opustošijo najlepše predele, in potem odlete še dalje proti severu pustošit, kar si je bil človek s težavo vzgojil. Glavna zalega te kuge je severna Afrika in zahodna Azija, pa tudi vsi ostali kraji sveta imajo svoje kobilice, katere so v najbližjem rodu z našo selko.

V Alžiru, Egiptu in Arabiji so kobilice prava nadloga, proti katerej je človek tako slab, da si pomoči ne zna in ne more. Ko Faraon ni hotel dopustiti Mojzesu, da se z ljudstvom svojim izseli z zemlje egipetske, prišle so znane stiske. Tudi kobilice so bile taka stiska. V sv. pismu stoji: „Ako se pa ustavljaš in ga nočeš izpustiti, glej, poslal bodem jutri kobilice v tvoje pokrajine, katere bodo pokrile površino zemlje, da se je ne bode nič videlo, in bodo pojedle, kar je ostalo toči; zakaj oglodale bodo vsa drevesa, ki zelene na polju.“

Ta stiska je pokorila Faraona, poklical je Mojzesa in Arona, da odvrneta stisko, ker hoče koj izpustiti Izraelce; ali ni bil mož beseda. Strahoto in nadlogo, ki jo kobilice napravljajo, nobeden ni tako živo popisal kakor prerok Joel, predstavljajoč jih kot narod: „Pred njim je dežela kakor radosten vrt, za njim pa pusta samota.“

„Takošni so videti, kakor konji; in kakor konjiki tako dirjajo.“

„Kakor junaki one dirjajo, kakor vojniki plezajo na zid; kakor možje gredo po svojih potih, in se ne umaknejo s svojih steza.“

„V mesto gredo, po ozidju letajo, na hiše plezajo, skozi okna lezejo kakor tat.“

Kako se Arabci boje kobilic, priča nam popis o kobilicah. „Oči imajo kot slon, hrbet kot bik, prsi kot lev, rogove kot jalen, noge kot kamela in noj, krila kot orel in rep kot kača.“ Ali vendar znamo, da so to slabi stvorovi, katerim je vsa moč samo v množini. Mej našimi poljskimi kobilicami je pa vendar selka pravi gorostas, ker ima do $6\frac{1}{2}$ $\frac{c}{m}$ dolgo telo. Kože je take, da je neprijateljsko oko na livadi ne more koj opaziti. Na pomlad so mladim selkam ledja kot trava zelena, na jesen postanejo temnejša. Tudi trebuh, ki je s početka rudeč, postane rumenkast. Ako še dodamo, da ima selka rujava krila s temnimi pegami našarjena, in nitkaste tipalnice na glavi, opisali smo v glavnem vso opravo njeno.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Skupno pastirsko pismo o ljudski šoli.

Nadškofje in škofje avstrijski

vsem vernim svojih škofij

mir, pozdrav in blagoslov v Jezusu Kristusu
Gospodu našem.

Glejte, preljubi v Gospodu, v tej izjavi nahajate navedene vse vzroke, ki Vam ne nalagajo le vestne dolžnosti, ampak Vam dajo tudi pravico, terjati versko šolo. Vi, katoliški stariši, ste pravi in prvi odgojitelji in učitelji svojih otrok. Božja postava in naradni red sta Vam podelila to mesto z njegovimi dolžnostmi in pravicami. Nobena posvetna moč Vas ne more odvezati od dolžnosti, da vzgajate svoje otroke, ni nobena sila Vam ne more vzeti te pravice. Zaradi izpolnjevanja te dolžnosti boste se morali nekaj zagovarjati pred božjo sodbo, in te odgovornosti ne morete odvaliti na nikogar drugega. Vi sami boste prejeli večno plačilo za izpolnjevanje te dolžnosti, Vi sami bi morali tudi nositi kazen na njeno zanemarjanje.

Šola je po svoji nalogi odločena v to, da starišem odvzame en del njihove dolžnosti pri vzgoji otrok. Toraj morajo stariši neprenehoma hrepeneti po tem, da se vzgoje njihovi otroci v šoli v njihovem duhu, to je katoliško, kakor bi se morali vzgojevati v domači hiši. Če se gre toraj za katoliške stariše, šola ne more in ne sme otrok nič drugače vzgojevati, kot v smislu starišev, to je katoliško.

Gotovo, preljubi v Gospodu, se ne sme prezirati, da ima tudi država svoj del pri vzgoji mladine in da more toraj tudi poudarjati svoje pravice. Ni nam na mislih, te pravice kratiti ali tajiti; a nasprotno prav odločno zavračamo sumničenje, s katerim se grdijo naši nameni. Radi priznavamo, da so dandanašnje razmere take, da se tudi na šolskem polju skoraj ne more pogrešati vporaba sredstev državne moči. Toda, naj ima država pri šoli še toliko pravic, te pravice gotovo nima vzgojevati katoliškega otroka v nasprotju z željami in dolžnostmi katoliških starišev. Nikdar država ne bode mogla take pravice pokazati; in ravno tako si ne more take pravice lastiti, ne da bi žalila naravno pravico starišev.

Sodite sedaj sami, preljubi v Gospodu! Če je vzgoja Vaših otrok Vaša Vam najbolj lastna pravica; če kot katoliški stariši svojih otrok ne morete in ne smete dati drugače vzgojevati, kot katoliško; če Vi en del svojih pravic in dolžnostij pri odgojevanju svojih otrok izročite šoli, ter jo postavite za svojo namestnico; kaj morate Vi po vsem tem zahtevati od šole? Nič manj kakor to, da se Vaši otroci v šoli vzgojujejo po katoliški veri, t. j. da se vpeljejo v katoliško-versko življenje in dejanje, da se navajajo katoliškega mišljenja in delovanja, z eno besedo, da je vzgoja katoliška. In